

GHALL-ERWIEH!

Illum il-ġurnata Malta, li maż-żmien qed titlef għeruqha, ittiegħdet mid-drawwa taċ-ċelebrazzjonijiet Amerikani f'Halloween, li hađu xejra ta' karnival b'tema makabra. Il-kunċett originali huwa Keltiku u fih insibu xebh maċ-ċelebrazzjoni Maltija tal-Festa tal-Qaddisin Kollha. Fil-fatt Halloween hija korruzzjoni ta' All Hallows' (Halos) Eve.

L-Għid tal-Erwieħ.

“Għid” tfisser festa. Din il-festa fiha taħlita ta' twemmin f'ħajja wara l-mewt, li ġej minn żminijiet bikrin; twemmin Kattoliku, fejn in-nies jisimgħu tliet quddisiet li matulhom jiġu invokati l-qaddisin kollha biex jeħilsu lill-erwieħ mill-purgatorju; u superstizzjonijiet li jissarrfu f'ġest karitattewoli, fejn jintemgħu l-foqra u l-ikel u x-xorb jiġu offruti “għal ruħ il-mejtin kollha”, espressjoni komuni f'diskors il-Maltin.

Il-festa ta' ikel u xorb f'ġieħ l-erwieħ issir nhar it-2 ta' Novembru. Fl-antik kien jingħad li għal dakinhar “l-erwieħ jifirxu s-sarvetta” għax il-merti mill-azzjonijiet tajba, imwaħħda mat-talb tal-Maltin, kienu jtaffulhom mit-tbatijiet għad-dnubiet li jkunu wettqu f'ħajjithom.

L-ikla tradizzjonali Maltija għal Għid il-Mejtin.

Ix-xarba tal-maħlut.

Din kienet xarba alkoħolika, li fiha kienu jagħsru l-lariġ u l-lumi għax il-qrusa tagħhom tfakkar fit-tbatijiet tal-ħajja.

Il-ftiet tal-għaža.

Fl-oġġ ta' nofjor, midluk bit-tewm u bit-tursin imqatta' fuqu. "Għaža" tfisser faraġ fi żmien ta' luttu, żmien meta wieħed ried jastjeni milli jiekol ikel bnin.

Il-kawlata tal-erwieħ.

Għal xi żmien, biex iwettqu l-karità mistħoqqa f'dan il-jum, xi patrijiet kienu jintefgħu fil-misraħ isajru borma kawllata bix-xikel tal-majjal – il-laħam tal-"Ħanzira tal-Erwieħ" li kienet l-animall tas-sagrificċju għal żmien il-mejtin. Ir-raħħala kienu jipprovdu l-ħaxix u din il-kawlata tintema' lill-foqra.

Il-ħanzira tal-erwieħ.

Minn xi żmien qabel, fir-raħal kienet tintreħa ħanzira tiġri mat-toroq. Kienu jorbtulha qanpiena m'għonqha, li kienu jsejgħu "għaras". Meta n-nies kienu jisimgħuha għajja, joħorġu jitimgħuha ħalli tismen. Din kienet tinqatel u tissajjar dakinhar u tingħata lill-foqra. Din il-karità mal-fqar kienet tiġi offruta għal ruħ il-mejtin.

L-għadam tal-mejtin.

Aktar tard daħlet it-tradizzjoni tal-għadam tal-mejtin. Ironikament jintużaw l-istess ingredjenti tal-figolli tal-Għid il-Kbir, imma l-ħelu jsir forma ta' għadam, biex ifakkar lil min jkolhom fl-impermanenza ta' ħajjitna fid-dinja.

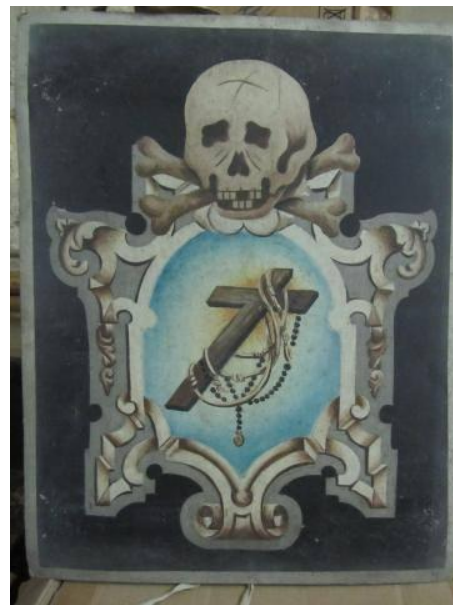
Ina Cutajar.

Heritage Malta ħadet spunt mill-festini ta' Halloween u bdiet torganizza l-ikla tradizzjonali Maltija li kienet tissajjar dakinhar tal-Għid tal-Erwieħ. Għal sfond makabru, l-ikla ssir fil-Palazz tal-Inkwizitur, il-Birgu. Wieħed jista' wkoll jagħzel li jqatta' l-lejl

hemmhekk, ħalli jesperjenza l-iħirsa u l-uħux li dwarhom nisimgħu diversi stejjer marbuta ma' dan il-palazz fejn ingħataw pieni ta' prigunerija u tortura fi żmien l-inkwiżizzjoni.

Jiġu diskussi tradizzjonijiet marbuta mat-tema tal-imwiet u l-funerali f'artna. Fost dawn se jissemmew "in-newwieħa", li xogħolhom ma kienx biss li jnewħu waqt id-difna, imma li jżuru dar il-familja tal-mejjet u jkissru xi fuħħar, kif ukoll jaqilbu l-borom wiċċhom 'l isfel, biex ifakkru lill-familja li fi żmien ta' luttu ma jsirx tisjir.

Jinqraw siltiet letterarji biex jgħinu lill-parteciġpanti jirriflettu fuq il-mewt u l-ħajja u jidħlu fl-atmosfera ta' dawn iż-żminijiet.

[Kitba ppubblikata fuq il-paġna ta' FB tal-Kulleġġ Santa Tereża](#)